

ความสำคัญของปัญหา

อาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม บุคคลย่อมเกิดความภาคภูมิใจต่ออาชีพของตนที่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคม ฉะนั้นการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัด ความสามารถ และความสนใจของตนเองย่อมทำให้บุคคลนั้นมีกำลังใจที่จะประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จ ก้าวหน้านำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของบุคคลและสังคมส่วนรวม ในทางกลับกันถ้าบุคคลเลือกประกอบอาชีพได้ไม่เหมาะกับตนเองแล้วย่อมมีแนวโน้มที่จะล้มเหลว เกิดความเบื่อหน่ายต่อหน้าที่การงานและทอดทิ้งในชีวิต จึงกล่าวได้ว่าการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพเป็นการตัดสินใจครั้งสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งในชีวิต ซึ่งต้องอาศัยการวางแผนและสารนิเทศทางอาชีพที่ถูกต้อง

การพัฒนาการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ การเตรียมบุคคลให้พร้อมสำหรับการเข้าสู่อาชีพและโลกของการทำงานนับได้ว่าเป็นภาระสำคัญของรัฐ รัฐจึงได้จัดการศึกษาและให้โรงเรียนเป็นแหล่งสนับสนุน ฝึกฝน และเสริมสร้างประสบการณ์อาชีพให้แก่นักเรียนเพื่อให้มีพัฒนาการทางอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพราะในระดับนี้เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต นักเรียนต้องเผชิญกับภาวะการตัดสินใจเลือกแผนการเรียนที่เหมาะสมกับความสนใจและความถนัดของตน ในระยะนี้นักเรียนต้องทำการสำรวจอาชีพเพื่อจะได้วางแผนการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปหรือวางแผนการประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา นักเรียนจึงควรได้รับการช่วยเหลือเรื่องการวางแผนชีวิตอย่างเหมาะสม (ศุภวดี บุญญวงศ์, 2531)

ข้อมูลอาชีพ หรือสารนิเทศทางอาชีพ หมายถึงข้อเท็จจริง ข้อมูล ข่าวสารความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับอาชีพและโลกของการทำงาน สารนิเทศเหล่านี้ช่วยให้การตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษา และวางแผนการประกอบอาชีพของนักเรียนเป็นไปอย่างถูกต้อง ตรงกับความสนใจและความสามารถเฉพาะตัว นักเรียนเข้าถึงสารนิเทศอาชีพจากสิ่งที่อยู่รอบตัว เช่น บิดา มารดา และบุคคลใกล้ชิดหรือเห็นการประกอบอาชีพที่พบโดยทั่วไปในสังคม รวมทั้งได้รับสารนิเทศผ่านทางสื่อ

ความรู้ประเภทต่างๆที่มีอยู่ในห้องสมุด หน่วยแนะแนวในโรงเรียนและทางสื่อมวลชน

ในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้มีการจัดเก็บและให้บริการสารนิเทศอาชีพโดยมีหน่วยแนะแนวเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานดังกล่าว บริการแนะแนวอาชีพในโรงเรียนได้ทวีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะบริการสนเทศเพื่อการแนะแนวอาชีพ มีการจัดหาสารนิเทศอาชีพที่มีอยู่หลากหลายในสังคมไว้สำหรับเป็นคู่มือปฏิบัติงานแนะแนวอาชีพ และเพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ นอกจากนี้ห้องสมุดโรงเรียนยังเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทในการจัดเก็บและให้บริการสารนิเทศอาชีพในโรงเรียน ดังที่จันทนา กฐินทอง (2531) ศึกษาพบว่าทั้งหน่วยแนะแนวและห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาได้จัดเก็บเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพไว้บริการแก่นักเรียนในโรงเรียน Hallasz (1986) กล่าวว่าห้องสมุดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพของบุคคลเป็นอย่างมากเพราะห้องสมุดรวบรวมสารนิเทศอาชีพไว้หลากหลายมีระบบการจัดเก็บที่เป็นหมวดหมู่ มีคู่มือช่วยค้นและจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ เช่นในชุมชน Kuyleyshevsky ประเทศรัสเซีย มีโครงการช่วยเหลือเยาวชนให้สามารถเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสม โครงการนี้เป็นความร่วมมือกันระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียน และห้องสมุด โดยการศึกษาถึงแนวโน้มและความสามารถเฉพาะตัวของเด็กแล้วให้ห้องสมุดทำหน้าที่บริการสารนิเทศที่สนับสนุนต่ออาชีพที่เด็กสนใจ (Zuykova, 1986) จึงกล่าวได้ว่าห้องสมุดเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งในโรงเรียนที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมการใช้สารนิเทศอาชีพช่วยการตัดสินใจและให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพแก่นักเรียน

จันทนา กฐินทอง (2531) ได้ทำการสำรวจสภาพความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและหน่วยแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้านการให้บริการสารนิเทศทางอาชีพแก่นักเรียน พบว่าความร่วมมืออยู่ในระดับปานกลางและน้อย ทั้ง ๆ ที่หน่วยงานทั้ง 2 มีหน้าที่หลักอย่างเดียวกัน คือการจัดเก็บวัสดุ สิ่งตีพิมพ์เกี่ยวกับอาชีพ สารนิเทศที่จัดเก็บในหน่วยงานทั้งสองไม่ซ้ำซ้อนกัน แต่มีอยู่ที่หน่วยแนะแนวมากกว่า นอกจากนี้สารนิเทศที่เก็บยังมีความครอบคลุมในอาชีพต่าง ๆ น้อยมาก ดังที่ประภาวดี สิบสนธิ์ (2533) พบว่าโรงเรียนต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาต้องการสารนิเทศอาชีพในอีกหลายๆอาชีพ

* ต่อไปนี้จะเรียกสั้น ๆ ว่า สารนิเทศอาชีพ

การดำเนินงานจัดหาสารนิเทศอาชีวศึกษาได้ว่า เป็นงานอันสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการตัดสินใจ ที่ถูกต้อง หรืออีกนัยหนึ่ง การตัดสินใจที่ถูกต้องจะต้องอาศัยสารนิเทศที่ถูกต้องและมีปริมาณที่เพียงพอ แต่ปัญหาด้านความถูกต้อง ความทันสมัย ความน่าเชื่อถือและปริมาณที่เพียงพอของสารนิเทศอาชีวศึกษาที่มีอยู่ในขณะนี้จะเป็นปัญหาสำคัญ ดังที่ ปรีชา คุณารักษ์ (2531) ได้ทำการวิจัยการดำเนินงานของศูนย์ ข้อมูลการศึกษาและตลาดแรงงานประจำจังหวัดของกรมอาชีวศึกษาซึ่งมุ่งจัดเก็บและรวบรวมสารนิเทศ เพื่อการแนะแนว พบว่าปัญหาดังกล่าวข้างต้นเป็นปัญหาสำคัญของศูนย์ฯ นอกจากนี้กรมวิชาการ (2533) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานี้เช่นกัน จึงมีการจัดตั้งศูนย์สนเทศทางการแนะแนวประจำเขต การศึกษาโดยมีนโยบายที่จะปรับปรุงสารนิเทศอาชีวศึกษาในโรงเรียนทุกระดับให้มีความถูกต้องและทันสมัย โดยให้ศูนย์สนเทศทางการแนะแนวมีหน้าที่จัดเก็บ รวบรวม วิเคราะห์และเผยแพร่สารนิเทศดังกล่าว

ในต่างประเทศได้มีการศึกษาถึงสารนิเทศอาชีวศึกษาด้านการพยาบาลและสาธารณสุข โดยการ สืบจากเอกสารสิ่งพิมพ์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีวพยาบาลเพื่อศึกษาถึงแหล่งผู้ผลิต กลุ่มผู้อ่าน เนื้อหา ของสารนิเทศ ผลของการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อการจัดหาสารนิเทศอาชีวพยาบาลที่มีคุณภาพ ถูกต้อง ตรงกับความต้องการไว้ในห้องสมุดอาชีว (White, 1986)

จากที่ได้กล่าวในข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการจัดหาสารนิเทศอาชีวควรคำนึงถึงคุณภาพของ สารนิเทศในด้านต่างๆ เช่นความทันสมัยความถูกต้องความยากง่ายสำหรับผู้อ่าน ความใหม่ ตรงกับ ความต้องการและมีการจัดหาในปริมาณที่พอเพียงเพื่อผู้ใช้สารนิเทศจะได้นำไปใช้วางแผนและตัดสินใจ เกี่ยวกับการเลือกอาชีวให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาถึงสารนิเทศอาชีวที่มีอยู่ภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบันในด้านแหล่งผู้ผลิต วัตถุประสงค์ รูปแบบ ความทันสมัย อาชีวต่าง ๆ ที่ครอบคลุม จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบรรณารักษ์ และครูแนะแนวที่ต้องจัดหาสารนิเทศที่มีคุณภาพตรง ตามความต้องการและเหมาะสมกับผู้อ่านไว้สำหรับให้บริการแก่นักเรียนในโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึง

1. สารนิเทศอาชีวะที่มีในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านผู้ผลิต รูปแบบที่ผลิต ความทันสมัย อาชีวะต่างๆที่ครอบคลุม และขอบเขตเนื้อหา
2. แหล่งที่ผลิตสารนิเทศทางอาชีวะในด้านวัตถุประสงค์ของการผลิต อาชีวะที่ครอบคลุม รูปแบบของสารนิเทศ และกลุ่มผู้อ่านเป้าหมายที่แหล่งผลิตคาดหวัง
3. ทักษะของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสารนิเทศอาชีวะในโรงเรียนในด้านความพอเพียง และความต้องการสารนิเทศอาชีวะในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีสมมติฐานว่า

1. สารนิเทศอาชีวะที่มีอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขณะนี้ส่วนใหญ่ผลิตโดยหน่วยงานด้านการแนะแนวภาครัฐบาล
2. สารนิเทศอาชีวะในโรงเรียนมัศึกษามีปรากฏในรูปแบบ จุลสาร และแผ่นพับมากกว่าในรูปแบบอื่น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาสารนิเทศอาชีวะที่จัดเก็บในหน่วยแนะแนวและห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่จัดเก็บสารนิเทศอาชีวะในโรงเรียน มัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนแม่แบบด้านการแนะแนวในเขตกรุงเทพมหานคร กรมสามัญศึกษา (2531) ได้แบ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 108 โรงเรียน เป็น 8 กลุ่มโรงเรียน ใน 8 กลุ่มนี้มีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนแม่แบบด้านการแนะแนวจำนวน 20 โรงเรียน ดังนี้

กลุ่ม / ท้องที่การศึกษา	เขต	จำนวน (โรง)	โรงเรียนในโครงการ แม่แบบ ด้านการแนะแนว (โรง)
1	คูสิต, พระนคร	15	3
2	ป้อมปราบ, ยานนาวา สัมพันธวงศ์, ปทุมวัน	13	1
3	พญาไท, บางเขน	12	2
4	พระโขนง, ห้วยขวาง	14	3
5	หนองจอก, มีนบุรี, บางกะปิ, ลาดกระบัง	14	5
6	บางกอกน้อย, ดลิ่งชัน	15	2
7	ธนบุรี, บางขุนเทียน, ราชบุรี, อยุธยา	14	1
8	หนองแขม, ภาษีเจริญ, บางกอกใหญ่	11	3

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นว่ากลุ่มที่ 5 ท้องที่การศึกษา 5 ซึ่งมีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 14 โรง เป็นกลุ่มโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนแม่แบบด้านการแนะแนวมากที่สุด ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงเลือกศึกษาศาสนาพิเศษอาชีพในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนแม่แบบด้านการแนะแนวในกลุ่มที่ 5 ท้องที่การศึกษา 5 เป็นหลัก โรงเรียนทั้ง 5 โรงดังกล่าวได้แก่

1. โรงเรียนสตรีศรีสุราษฎร์ธานี เขตมีนบุรี
2. โรงเรียนเทพศิลา เขตบางกะปิ
3. โรงเรียนบางกะปิ ..
4. โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ..
5. โรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า เขตลาดกระบัง

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

โรงเรียนในโครงการแม่แบบด้านการแนะแนว กรมสามัญศึกษา หมายถึงโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2531 - 30 กันยายน 2532 โครงการนี้จัดตั้งโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาเพื่อให้เป็นโรงเรียนแม่แบบด้านการแนะแนว จึงนับได้ว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนแม่แบบด้านการแนะแนว กรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครนี้เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมและเป็นโรงเรียนที่มีสารนิเทศอาชีพเพื่อการแนะแนวไม่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. สํารวจสารนิเทศอาชีพที่มีการจัดเก็บไว้ในหน่วยแนะแนวและในห้องสมุดโรงเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย สํารวจการศึกษาจากห้องสมุดใช้เกณฑ์ว่าสารนิเทศนั้น ต้องมีเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพร้อยละ 50 ขึ้นไปจึงจะนับว่าเป็นสารนิเทศอาชีพที่ต้องการ สํารวจเก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับ ผู้ผลิต รูปแบบ ขอบเขตเนื้อหา ปีที่พิมพ์ และสาขาอาชีพ

2. จากรายชื่อผู้ผลิตที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 จะเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดยใช้แบบสอบถามเพื่อถามรายละเอียดเกี่ยวกับ

- วัตถุประสงค์ในการผลิต ได้แก่ การจำหน่าย การบริจาค
- สาขาอาชีพ/ สาขาวิชาที่ผลิต
- รูปแบบที่ผลิต ได้แก่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสารแผ่นพับ และ

สื่อทัศนวัสดุ

- กลุ่มผู้อ่านเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานแนะแนว ผู้ปกครอง นักเรียน

- บทบาทของผู้ผลิตต่อการส่งเสริมอาชีพในลักษณะอื่นที่นอกเหนือจากการจัดทำและเผยแพร่สารนิเทศอาชีพ

3. สอบถามความคิดเห็นผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสารนิเทศอาชีพ คือ ครูแนะแนว หรือครูปฏิบัติการสอนที่ได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียนให้รับผิดชอบงานจัดเก็บและบริการสารนิเทศอาชีพเพื่อการแนะแนวและจากครูบรรณารักษ์ ถึงความต้องการ และความพอเพียงของสารนิเทศอาชีพที่จัดเก็บในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 35 คน

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงแหล่งผู้ผลิตสารนิเทศอาชีพประเภทต่าง ๆ และสารนิเทศอาชีพที่มีการเผยแพร่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆคือ

1. ทราบถึงการผลิตสารนิเทศอาชีพของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาล เอกชน รัฐวิสาหกิจ และสมาคมอาชีพเพื่อแนวทางสำหรับนักปฏิบัติการแนะแนว และครูบรรณารักษ์ในการพิจารณาจัดหาสารนิเทศอาชีพได้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ในสถาบัน
2. เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และอาชีพในการผลิตสารนิเทศอาชีพที่ยังเป็นที่ต้องการและยังขาดแคลน
3. รายชื่อผู้ผลิตสารนิเทศอาชีพ และสารนิเทศอาชีพที่มีการผลิตออกเผยแพร่

คำนิยามในการวิจัย

สารนิเทศทางอาชีพ หมายถึง ข้อเท็จจริง ข้อมูล ข่าวสารที่มุ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับ

ก) อาชีพ ได้แก่ลักษณะงานในอาชีพ สถานแวดล้อมการทำงาน ความรู้ความสามารถที่จำเป็น ความก้าวหน้าในอาชีพ รายได้ สถานที่รับสมัครเข้าทำงานสถานฝึกอบรม แนวโน้มและความต้องการในตลาดแรงงาน

ข) การศึกษา ที่นำไปสู่การประกอบอาชีพ ได้แก่ สถานศึกษา สถานฝึกอบรมหลักสูตร รายวิชาที่ศึกษา ค่าใช้จ่ายและทุนการศึกษา ตลอดจนคุณสมบัติ และบุคลิกภาพของผู้ที่จะเข้าศึกษา

ค) ด้านอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ ได้แก่ แบบทดสอบวัดความสนใจในอาชีพ ค่านิยมในอาชีพ บุคลิกภาพที่ควรมีในการประกอบอาชีพข้อมูลดังกล่าว อาจจัดทำในรูปแบบเอกสารสิ่งตีพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร แผ่นพับ หรือแผ่นปลิว และ โสตทัศนวัสดุ เช่น สไลด์ วิดีโอ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสารนิเทศอาชีพ หมายถึง

ก) ครูแนะแนวที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียนให้เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เกี่ยวกับการแนะแนวการศึกษาและอาชีพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กลุ่มที่ 5 ท้องที่การศึกษา 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งอาจเป็นครู อาจารย์ที่ได้รับการบรรจุเป็นครูแนะแนว (สนับสนุนการสอน) โดยตรงหรือบรรจุจากตำแหน่งครูปฏิบัติการของโรงเรียน

ข) ครูบรรณารักษ์ที่รับผิดชอบการจัดเก็บและให้บริการสารนิเทศอาชีพที่อยู่ในห้องสมุด โรงเรียน ภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มที่ 5 ท้องที่การศึกษา 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร